

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 3 листопада 2023 року)

2023

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» В. С. Загороднього
(наказ № 3559-41 від 01.11.2023 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, академік НАПН України, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Ківалов С. В.**

Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Аракелян М. Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Гребенюк Дмитро Олегович – асистент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-й річниці ухвалення Загальної декларації прав людини 1948 р., 3 листопада 2023 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2023. 549 с.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3726236-ukraina-zibrala-novi-dokazi-sodo-svidomogo-zlocinu-rosian-z-pidrivu-kahovskoi-ges-zelenskij.html> (дата звернення - 01.11.2023).

Науковий керівник – доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Грушко М.

Тимошенко Дар'я Володимирівна
*здобувач освіти Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Грушко Мальвіна Валеріївна
*доцентка кафедри міжнародного та
європейського права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
к.ю.н., доцентка*

МЕХАНІЗМ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСІБ, ПРИЧЕТНИХ ДО РОЗГРАБУВАННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Привласнення росією культурної спадщини України є послідовною політикою, що здійснюється протягом декількох століть і наразі знаходить своє відображення в розкраданні культурної спадщини на тимчасово окупованих українських територіях.

Діяльність рф в тимчасово окупованому Криму та інших регіонах України стає причиною істотних пошкоджень об'єктів культурної спадщини України, зокрема під час незаконних археологічних розкопок, що проводяться всупереч нормам міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) [3], а також внаслідок привласнення росією музейних культурних цінностей, що знаходяться в тимчасово окупованих регіонах України.

Археологічні розкопки часто позиціонуються росією як «рятувальні», проте постає логічне питання: «А в чому саме полягає загроза пам'яткам?». Зазвичай, пам'яткам загрожує проведення на їхній території будівельних робіт. Одним з наймасштабніших будівельних проєктів стала так звана траса «Таврида», що простягається від Керчі до Севастополя. Окрім того, окупаційна влада здійснює несанкціоновані акти вивезення знайдених об'єктів культурної спадщини України за межі Криму: до рф та на територію третіх країн, наприклад, з метою організації виставок даних об'єктів.

Такі злочини є результатом діяльності численної кількості посадових осіб. Інституційний зв'язок між особами, що причетні до вчинення такого воєнного злочину визначені чіткою ієрархією, як на федеральному рівні, так і на регіональному, починаючи від президента рф Володимира Путіна, Державної Думи рф, Ради Федерації, які впроваджують чітку політику,

скеровану на привласнення культурної спадщини, що знаходиться у власності держави Україна та українського народу, закінчуючи безпосередніми виконавцями протиправних дій – археологами, реставраторами або іншими особами, які були залучені до археологічних робіт.

На сьогоднішній день, не дивлячись на доступність інформації щодо вчинення розкрадання культурної спадщини, існує вагома проблема, що полягає у визначені механізму притягнення до відповідальності всіх осіб, що є причетними до даного воєнного злочину.

Як зазначав у своїй статті Андрій Луцик – експерт Регіонального центру прав людини у сфері охорони культурної спадщини – для того, аби зрозуміти, яким чином українська влада і суспільство мають реагувати на вищезазначені дії, потрібно усвідомити масштаб цих дій і їхній характер [2].

Масштаб дій, вчинених за весь час окупації Криму росією – приголомшливий, а характер таких дій виражається в офіційній політиці та заявах «вищих» посадових осіб рф. Наприклад, Володимир Путін в своїх промовах неодноразово вказував на сакральну важливість Криму для росії, позиціонуючи деякі нерухомі пам'ятки як місце, що мають надважливе значення для становлення російської нації.

В даному контексті важливо розуміти те, що російські вчені-археологи проводили розкопки на території України і до подій, що мали місце в 2014 році, проте тоді суспільство

сприймало це як щось звичне, наряду зі звичним російським пропагандистським телебаченням, яке безперешкодно транслювалось в Україні.

Прокуратура Автономної Республіки Крим та міста Севастополя відкрила численні кримінальні провадження за фактом знищення культурних цінностей на тимчасово окупованій території Кримського Півострова та у співробітництві зі слідчими підрозділами Національної поліції України продовжують розслідування окремих фактів незаконного знищення та руйнування пам'яток культурної спадщини.

Факти руйнування рф культурної спадщини України, безумовно є такими, що завдають значної шкоди національним інтересам України, саме тому важливо визначити шляхи протидії збройній агресії рф, що проявляється і в агресії, спрямованій на об'єкти культурної спадщини.

Важливим є синергія правоохоронних органів України, таких як Національна поліція України, прокуратура, Служба безпеки України, Рада національної безпеки та оборони України тощо, з центральним органом державної виконавчої влади у сфері захисту культурної спадщини, яким є Міністерство культури України, а також з недержавними громадськими організаціями, які можуть надавати інформацію різного характеру, наприклад, щодо причетних осіб або умов скоєння злочину, залучаючи при цьому фахових експертів для надання оцінки фактам порушення [1].

В основу механізму розслідування та притягнення до відповідальності осіб, причетних до розграбування культурних цінностей, має лягати низка дій, що мають бути проведені. Такі дії являють собою моніторинг та виявлення інформації, що стосується стану культури на тимчасового окупованих територіях, збирання та фіксація такої інформації, розслідування фактів правопорушень проти культурної спадщини, пошук причетних інституцій та окремих осіб, притягнення останніх до відповідальності. Окрім того, важливим є демонстрація активних дій держави Україна щодо фактів правопорушень, здійснених щодо культурної спадщини, оскільки це дозволить одразу окреслити державну політику у сфері захисту культурної спадщини, та зможе виступати механізмом превенції повторних актів вчинення правопорушень проти об'єктів культури України.

Джерела:

1. Інформаційний огляд «Культурна спадщина України в Криму: пошкодження та знищення». URL: <https://rchr.org.ua/analytics/informacijnyj-oglyad-kulturna-spadshhyna-ukrayiny-v-krymu-poshkodzhennya-ta-znyshhennya/> (дата звернення: 01.11.2023)
2. Археологія – “наука поза політикою”, і воєнні злочини. URL: <https://culture.voicecrimea.com.ua/uk/arkheolohiia-nauka-poza-politykoju-i-voienni-zlochyny/> (дата звернення: 01.11.2023)

3. Звичаєве міжнародне гуманітарне право.
Норми. URL:
https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/ukr-irrc_857_henckaerts.pdf (дата звернення:
01.11.2023)

**Деордієва Валерія Олександрівна,
Олішевська Неля Олександрівна**
*здобувачі вищої освіти Національного
університету «Одеська юридична академія»*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Кризова ситуація – можна сказати, що це серйозний стан, який тією чи іншою мірою зачіпає більшість сфер суспільного життя. Кризові ситуації можуть виникати внаслідок стихійних лих, поширення хвороб, неправильних управлінських рішень, техногенних катастроф, службової недбалості чи навіть злих намірів. Неможливо скласти повний список усіх можливих криз. У цей момент права і свободи людини потребують особливої уваги. У кризових ситуаціях, пропорційно ризику обмеження прав людини, зростає необхідність контролю за такими обмеженнями на національному та міжнародному рівнях.

У кризових ситуаціях держава іноді може відступати від прав і основних свобод особи, і такі обмеження допустимі, якщо вони відповідають вимогам законності та пропорційності